ПОДОБРУВАЊЕ НА ВЕШТИНИТЕ ЗА МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА (M&E) ЗА ЈАВНИТЕ И ДРЖАВНИ СЛУЖБЕНИЦИ

Модул 3: Програми на Европската Унија што ги поддржуваат државните институции

Сесија 2: ЕУ М3С2: ИПА програма и управување со грант шеми – случајот на Северна Македонија

Erasmus+

НАЦИОНАЛНА АГЕНЦИЈА ЗА ЕВРОПСКИ ОБРАЗОВНИ ПРОГРАМИ И МОБИЛНОСТ

Co-funded by the European Union

Содржина на презентацијата

- Структура и цел на ИПА
- Имплементација на ИПА во Северна Македонија
- Животен циклус на грант шемите
- Практични студии на случаи
- Идентификација на предизвици и споделување решенија
- Други програми на ЕУ

**Оваа сесија има за цел да ги претстави можностите за финансирање од ЕУ за институциите и да го прикаже процесот на мониторинг и евалуација во рамки на тие програми.*

ИПА – Инструмент за претпристапна помош

- Го поддржува процесот на пристапување на земјите кандидатки и потенцијални кандидатки во ЕУ од 2007 година.
- Напредуваше низ фази: ИПА, ИПА II и ИПА III (2021-2027).
- 14,162 милијарди евра доделени за ИПА III за поттикнување реформи, стабилност и раст.
- Корисници се Албанија, Босна и Херцеговина, Косово, Црна Гора, **Северна Македонија**, Србија и Турција.
- Се фокусира на **политички**, **правни**, **економски** и **институционални реформи** усогласени со стандардите на ЕУ.
- Ја нагласува стратешката **флексибилност, тематските приоритети и поддршката базирана на перформанси.**
- Финансира **инфраструктура, поврзување и социо-економски развој** преку Фонд за реформи и раст.
- Правна рамка воспоставена преку прописите од 2021 година.
- Промовира регионална соработка, дигитална транзиција, зелени политики и градење капацитети.
- Ја одразува посветеноста на ЕУ за кредибилен, одржлив и регионален процес на проширување.

Преглед на компоненти на циклусите на ИПА

- **ИПА I (2007–2013)**
  - Фокус на институционален капацитет, управување и инфраструктура
  - Поддршка за реформи во владеење на правото, правосудството и административниот капацитет
  - Регионална соработка и техничка помош
- **ИПА II (2014-2020)**
  - Јакнење на добро владеење и правни реформи
  - Социјален и економски развој (конкурентност, вработување)
  - Инфраструктура, животна средина, енергија и регионална стабилност
- **ИПА III (2021-2027)**
  - Стратешка, флексибилна поддршка усогласена со приоритетите на ЕУ
  - Фокус на управување, дигитални/зелени транзии и инфраструктура
  - Финансирање базирано на перформанси

ИПА – Инструмент за претпристапна помош

IPA им помага на земјите да се подготват за членство во ЕУ. North Macedonia

- ИПА I: 2007–2013 (€ 622.5 m)
- ИПА II: 2014–2020 (€ 608.7 m)
- ИПА III: 2021–2027 (Дистрибуции на ниво на цела ЕУ(€14.162 млрд вкупно) и индикативниот удел на Северна Македонија (~€265 m помеѓу 2021–2023, со проекции што продолжуваат на сличен начин)

Interreg Co-funded by the European Union
IPA Greece – North Macedonia

cbc IPA programme
Cross Border Cooperation

Macedonian Evaluation Network

HEval Hrvatsko evaluacijsko društvo

Клучни податоци за IPA II низ годините

Северна Македонија	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Вкупно 2018–2020	Вкупно 2014–2020	Од кои се релевантни за климатски промени (%)
ДЕМОКРАТИЈА И ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО	**39.7**	**15.8**	**24.4**	**24.6**	**37.9**	**5.8**	**39.6**	**83.3**	**187.8**	
Демократија и управување	19.7	15.8	9.8	24.6	36.5	4.4	20.2	61.1	130.9	
Владеење на правото и фундаментални права	20.0	0.0	14.6	0.0	1.4	1.4	19.5	22.3	56.9	
КОНКУРЕНТНОСТ И РАСТ	**42.0**	**51.4**	**40.2**	**57.6**	**69.8**	**115.6**	**44.4**	**229.8**	**421.0**	
Животна средина, климатска акција и енергија	15.0	18.4	11.0	16.6	27.6	10.4	24.2	62.2	123.3	100%
Транспорт	4.0	14.7	18.2	11.2	29.4	35.4	2.3	67.1	115.2	60%
Конкурентност, иновации, земјоделство и рурален развој	23.0	18.3	11.0	6.0	11.4	49.4	16.5	77.3	135.6	10%
Образование, вработување и социјални политики	0.0	0.0	0.0	23.7	1.4	20.4	1.5	23.3	47.0	
ВКУПНО	81.7	67.2	64.6	82.2	107.7	121.4	84.0	313.1	608.7	

Наоди од програмата ИПА II

- **Демократија и Владеење на правото –** Се забележува подобрување, особено по 2015 година, со пораст до 39,6 во 2020 година, што укажува на напредок во **управувањето.**
- **Конкурентност и Раст –** Стабилен пораст, достигнувајќи врв од 115,6 во 2020 година, поттикнат од подобрувања во **животната средина, транспортот и иновациите.**
- **Релевантност на климатските промени –** Значително зголемување, достигнувајќи **100% во 2020 година,** што одразува поголем фокус на еколошките прашања**.**

Северна Македонија покажува напредок во управувањето, економската конкурентност и свесноста за климатските промени, особено во последните години.

7

Преглед на финансирањето преку ИПА III

- Вкупен буџет на ИПА III: 14,2 милијарди евра (2021–2027)
- Распределба за Северна Македонија: ~ 1,2 милијарди евра вкупно (~ 265 милиони евра помеѓу 2021-2023 година

Компоненти	% од вкупниот IPA III	Проценета сума (€ милиони)
Владеење на правото, фундаментални права, демократија	15.13%	~40
Добро управување и усогласување со acquis	16.59%	~44
Зелена агенда и одржлива поврзаност	42.25%	~112
Конкурентност и инклузивен раст	22.31%	~59
Територијална и прекугранична соработка	3.51%	~9

Оперативни структури на ИПА – Северна Македонија

- **НИПАК (Национален ИПА координатор)** - Министерство за европска интеграција, претставува институционален партнер на Европската комисија, одговорен за координација на стратешкото планирање, програмирањето, следењето и известувањето за ИПА-помошта.
- **ЦФКД (Централно тело за финансирање и склучување договори)** - Министерство за финансии; раководител на Оперативната структура за ИПА-компоненти I–IV, одговорно за тендерски постапки, склучување договори, исплати, следење на проекти, и секретаријат на секторските надзорни комитети, во согласност со правната рамка на Уредбата за децентрализиран систем на имплементација (DIS).
- **Оперативна структура за прекугранична соработка -** Министерство за локална самоуправа; ја сочинуваат координатор за ПГС (прекугранична соработка), тело за ПГС во рамки на министерството и контролно тело во одделот за финансии.
- **Ресорни министерства -** екое министерство именува ИПА-координатор кој е одговорен за спроведување на секторски програми, вклучително и програмирање, склучување договори, надзор и управување со единици за имплементација на проекти.
- **ИПА ревизорско тело -** Независно тело во рамките на Државниот завод за ревизија, одговорно за ревизија на законитоста, регуларноста и доверливоста на управувањето и финансиското известување, како и за издавање годишни мислења за системите на контрола на ИПА.

Табела на ИПА-процеси

Функција	Институција	Клучни улоги
Стратешки надзор и координација со ЕУ	Министерство за европски прашања (NIPAC)	Општа координација, програмирање, мониторинг
Финансиска имплементација и договори	CFCD	Јавни набавки, склучување договори, плаќања
Техничка имплементација	Ресорни министерства / проектни единици	Секторска реализација на проекти
Надзор на прекугранична соработка (CBC)	Министерство за локална самоуправа	Управување и мониторинг на програми за прекугранична соработка
Ревизија и усогласеност	AAIPA	Обезбедува финансиска и процедурална контрола
Сертификација и ревизија за CBC	Национални органи + Канцеларија Антена	Проверка на валидност и сертификација на трошоци

Алатки за M&E на ИПА

- **Рамка за перформанси.** ИПА нагласува пристап ориентиран кон резултати, со јасни цели и мерливи индикатори за следење на напредокот во реформите и развојните цели.
- **Поддршка базирана на перформанси.** Распределбата на средства и континуираната поддршка се поврзани со способноста на земјите да ги постигнат однапред дефинираните цели и клучните точки на реформи.
- **Редовен мониторинг.** Имплементацијата вклучува континуиран надзор, со редовно известување од страна на земјите корисници за да се обезбеди транспарентност и отчетност.
- **Механизми за евалуација.** Периодични евалуации за проценка на ефикасноста, релевантноста и влијанието на поддржаните проекти и реформи.
- **Користење индикатори.** Се користат специфични индикатори за мерење на напредокот во сектори како управување, усогласување на законодавство, социо-економски развој и инфраструктура.
- **Адаптивно управување.** Флексибилноста во финансирањето и поддршката овозможува прилагодувања врз основа на резултатите од евалуациите, со цел подобро задоволување на стратешките приоритети.

Алатки за M&E на ИПА – ИНДИКАТОРИ

Листа на Клучни Индикатори за Перформанси (ИПА III):

1. Композитен индикатор за политички критериуми
2. Став кон ЕУ: Процент од населението со позитивен општ став кон Европската Унија
3. Композитен индикатор за усогласување со законодавството на Унијата (Union acquis)
4. Композитен индикатор за економски критериуми
5. Издатоци за социјална заштита како % од БДП и стапка на вработеност кај лица од 20 до 64 години и промени во Гини коефициентот на корисникот во текот на времето
6. Дигитални вештини
7. „Лесностија за водење бизнис“
8. Интензитет на енергија измерен според примарната енергија и БДП. Учество на обновливи извори на енергија во вкупната конечна енергетска потрошувачка (%)
9. Избегнати емисии на стаклени гасови (тон CO2-еквивалент) со поддршка од ИПА III. Концентрации на ПМ 10 честички во споредба со дневната гранична вредност на ЕУ (50 μg/m³)
10. Површини на морски, копнени и слатководни екосистеми под а) заштита, б) одржливо управување со поддршка од ИПА III
11. Добрососедски односи, како што се број на воспоставени прекугранични партнерства, процент на внатререгионална трговија во однос на БДП, број на лица што минуваат граница дневно и број на возила за транспорт на стоки што минуваат граница секој ден

Животен циклус на ИПА грант шема(1/2)

1. **Програмирање**
   - Идентификација на националните приоритети усогласени со стратегијата на ЕУ
   - Секторски плански документи

2. Повик за поднесување предлози
   - Објавувани од страна на ЦФКД или ресорното министерство
   - Упатства за апликантите (УаА)
   - Повиците за предлози од ИПА III можат да бидат организирани во две фази (концепт-нота + целосна апликација)

3. Евалуација и избор
   - Административна проверка → Оценка на квалитет → Комисија за избор
   - Користење на надворешни оценувачи

Животен циклус на ИПА грант шема(2/2)

4. Контрактирање
   - Подготовка, преговори и потпишување на договори за грант

5. Имплементација
   - Извршување на активности; јавни набавки; известување
   - Следење од страна на ЦФКД и ресорното министерство

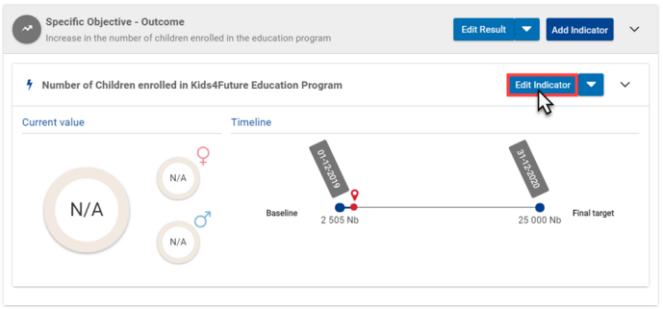
6. Мониторинг и евалуација
   - Меѓуфазни и завршни извештаи
   - Контроли на лице место, следење на резултати
   - Завршна евалуација и дистрибуција на резултатите

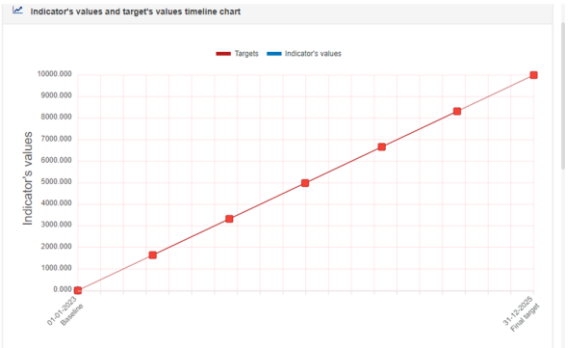
Алатки користени за М и Е на ИПА проекти од страна на Европската комисија (вклучувајќи дигитални алатки)

- Логичка рамка со специфични индикатори, утврдени почетни вредности и цели.
- Меѓуфазни годишни извештаи или извештаи кои се поднесуваат на две годишно ниво.
- OPSYS System - веб-базиран ИТ екосистем развиен од Европската комисија за управување со целиот проектен циклус на надворешни дејства на ЕУ. Го користат директните директори INTPA, NEAR и FPI и до него се достапни и внатрешниот персонал и надворешните партнери. OPSYS има за цел да ја подобри транспарентноста, ориентацијата кон резултати и ефикасноста во планирањето, управувањето и следењето на програмите за соработка на ЕУ. Напредокот на индикаторите го копира секој корисник во платформата OPSYS.

15

Примери за OPSYS

16

Алатки користени за М и Е на ИПА проекти од страна на ЕК 2

- **Мисии ориентирани кон резултати (ROM)** – се краткорочни мониторинг мисии за тековни интервенции, организирани според потреба и обично најмалку еднаш за време на траењето на интервенцијата. Тие се различни од евалуациските мисии.
- ROM прегледот е надворешна и непристрасна проценка на тековна интервенција, со цел подобрување на управувањето ориентирано кон резултати. Следејќи стандардна методологија, врз основа на анализа на документи и интервјуа, ROM експертот ги оценува дизајнот, поставеноста, напредокот и постигнувањата на интервенцијата, дава препораки и го истакнува добрите практики / научените лекции. Сет на стандардни прашања за мониторинг се користи за структуирање на анализата на документацијата и емпириските податоци собрани преку работа на терен и канцеларија.
- **EUDIGITOOL** – служи како централен регистар за информации за проекти, вклучувајќи вести, приказни за успех и можности, и го олеснува процесот на одобрување на материјали за видливост на проектите.

17

ROM vs Евалуација

Мисија на ROM	Евалуациски мисии
Следење на тековните интервенции и подобрување на перформансите на проектот.	Оценка на ефективноста, влијанието, ефикасноста и одржливоста.
За време на имплементацијата на проектот (еднаш или повеќе пати).	Обично по завршување или на крајот од интервенцијата.
Надворешен, краткорочен, преглед во реално време.	Темелна аналитичка студија.
Дизајн, поставување, напредок, почетни резултати.	Постигнување на цели, влијание.
Практични препораки, научени лекции, добри практики.	Сеопфатен извештај со наоди и заклучоци.
Подобрување на тековната имплементација, адаптивно управување.	Информира идните одлуки за планирање и политики.

Заеднички предизвици во управувањето со шеми за грантови (идентификувани во пракса)

Фаза	Предизвик	Пример
Програмирање	Несовпаѓање со националните приоритети	Некои повици не се релевантни за потребите на теренот
Аплицирање	Комплицирани формулари, кратки рокови	Граѓанските организации немаат техничка поддршка
Евалуација	Доцнење во склучување договори	Евалуацискиот панел не е обучен за GfA
Имплементација	Ригидни правила за јавни набавки	Локалните добавувачи неправедно дисквалификувани
Мониторинг	Преоптоварено известување	Двојно известување до министерството + CFCD
Евалуација	Малку повратни информации за подобрување	Учените лекции не се вклучени во идни повици

Решенија и добри практики

Област	Предложено решение	Пример од праксата
Програмирање	Вклучување на локалната самоуправа и ГО во планирање	IPA 2022 Education Facility – 3 општински консултации
Аплицирање	Работилници пред аплицирање	CFCD вебинари за граѓанско општество
Евалуација	Обуки за евалуатори	EU TACSO 3 прирачник
Договори	Модел-договори и совети за преговарање	Споделено преку Министерство за финансии
Имплементација	Менторски шеми за грантисти	Вклучено во Health Grant Facility
Мониторинг	Усогласени шаблони	Поедноставени извештаи на CFCD

Други програми на ЕУ - INTERREG (1)

- **INTERREG** – промовира соработка помеѓу регионите на ЕУ (и соседните земји) за справување со заеднички предизвици, како што се иновации, животна средина, пристапност и одржлив урбан развој..
- **Клучни компоненти:**
  - Прекугранична (Interreg A)
  - Транснационална (Interreg B)
  - Меѓурегионална (Interreg C)
- **Мониторинг и Евалуација (M&E):**
  - Се управува од страна на **Управни органи** во секој програмски регион.
  - Користи **заеднички индикатори за резултати и производи**, дефинирани во регулативата на ЕУ.
  - Се спроведуваат среднорочни и екс-пост евалуации.
  - Проектите известуваат преку **Заедничкиот електронски систем за следење** (JEMS) или еквивалентни платформи.
  - Се става акцент на **ориентираност кон резултати**, учење на ниво на политики и територијално влијание.

Други програми на ЕУ - Креативна Европа (2)

Креативна Европа– Ги поддржува културниот и креативниот сектор на Европа со цел зголемување на конкурентноста, разновидноста и меѓународната видливост.

Насоки:

- **Култура –** Соработка помеѓу културни оператори.
- **МЕДИА –** Поддршка за филмскиот, ТВ и секторот за игри.
- **Меѓусекторски –** Иновации, новинарство и политички лаборатории.

Механизами за M&E:

- Управувано од **Европската Извршна Агенција за образование и култура (EACEA).**
- Апликациите бараат јасни **логички рамки**, клучни показатели за перформанси (KPIs) и приказни за влијание.
- Проектите мора да доставуваат редовни извештаи за напредок и конечни извештаи.
- Вклучува и **квалитативни и квантитативни индикатори**.

- Перформансите на програмата се разгледуваат годишно и среднорочно преку **независни евалуации** (според Финансиската регулатива на ЕУ).

Други програми на ЕУ - ERASMUS + (2021–2027) (3)

Програма на ЕУ која ги поддржува образованието, обуката, младите и спортот со буџет од 26,2 милијарди евра. Промовира мобилност, инклузија, дигитални и зелени транзии и учество на младите во демократскиот живот.

Нуди:

- ✓Мобилност за учење
- ✓Проекти за соработка
- ✓Градење на капацитети

Клучни карактеристики:

- Централизирани наспроти децентрализирани акции.
- **Платформата за резултати** од проекти содржи голем број информации за проектите на Еразмус+. Ги прикажува деталите и резултатите од проектите.

23

ERASMUS + (2021–2027)

Главни активности:

- **KA1**: Мобилност за учење на поединци
- **KA2**: Соработка меѓу организации/институции
- **KA3**: Поддршка на политики

Механизми на M&E:

- Се надгледува од **Националните агенции** и **EACEA** (централизирани активности).
- Проектите мора да вклучуваат дел за евалуација во предлозите (на пр., како ќе се мерат резултатите).
- Се користи **Рамка за перформанси** усогласена со целите на ниво на ЕУ (на пр. Европска образовна област).
- **Платформа за резултати од Еразмус+** – јавно достапен портал кој ги прикажува резултатите и влијанијата.
- Евалуациите вклучуваат **среднорочен преглед, студии за влијание и анкети со корисници.**

24

Интерактивна рефлексија (флипчарт)

➞ Дали вашата институција има проект финансиран од ЕУ?

➞ Со какви предизвици сте се соочиле (или очекувате) при управување или аплицирање за проекти финансирани од ИПА?

➞ Што би можела вашата институција да направи за да ја подобри успешноста и искористеноста на средствата?

Практична студија на случај – Interreg IPA CBC проект

- **Концепт документ**
- **Наслов на проектот: CultiSport – Поддршка на спортскиот туризам и неговата поврзаност со културата во прекуграничното подрачје**
- **Програма:** Interreg VI-A IPA Грција – Северна Македонија 2021–2027
- **Специфична цел:** RSO4.6 – Култура и одржлив туризам
- **Времетраење на проектот:**
  01 Јануари 2025 – 01 Јануари 2027 (24 месеци)
- **Вкупен буџет:**
  €1,431,783
- Придонес од: €1,145,426.40
- Национален придонес: €286,356.60

Матрица/извештај

- **А. Релевантност и квалитет на очекуваните резултати**
  - **А.1 Релевантност**
  - **А.2 Квалитет на очекуваните резултати и ефекти**
  - **А.3 Прекугранична соработка**
- **В. Потенцијал за имплементација**
  - **В.1 Квалитет на партнерството**
  - **В.2 Методолошки пристап**
  - **В.3 Зрелост на проектот**
  - **В.4 Буџет и финансирање**
- **Оценка на извештајот за климатска издржливост**
- (за инвестиции во инфраструктурни проекти со животен циклус од најмалку 5 години) – ублажување на климатските промени и прилагодување кон климатските промени?

27

Ви благодариме за учеството

Дали имате прашања, коментари или предлози?

Ви благодарам на вниманието!

Венера Гудачи

www.....

Macedonian Evaluation Network

HEval Hrvatsko evaluacijsko društvo

https://men.mk/

macedonian-evaluation-network-men

evaluation.men.mk

Erasmus+

НАЦИОНАЛНА АГЕНЦИЈА ЗА ЕВРОПСКИ ОБРАЗОВНИ ПРОГРАМИ И МОБИЛНОСТ

Co-funded by the European Union